

HE WHAKAAETANGA WHAKATAU I TE MANA O TE TAMAITI A TE WHAKAKOTAHITANGA O NGĀ WHENUA O TE AO TE PUTANGA WHAKANUI I TE 30 TAU



He Whakaaetanga Whakatau i te Mana o te Tamaiti a te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao

I whakapūmautia, ka whakapuakina kia hainatia, kia whakamanatia, kia whakaaetia e te whakataunga 44/25 a te Rūnanga Whānui, i te 20 o Noema, 1989 te urunga atu kia mana, i te 2 o Hepetema, 1990, i runga i ūpoko 49. I whakatūturutia te Hui Whakatau i Te Mana o Te Tamaiti a Te Whakakotahitange o Ngā Whenua Ao e te Kāwanatanga o Aotearoa i 1993.

Whakamārama

Ngā Rōpū Kāwanatanga o Te Hui Whakatau Ināianei

I te mea ko ngā tikanga i whakapuakitia i roto i te kaupapa a te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao, arā, ko te whakaaetanga ki te tino rangatiratanga, me te ūritetanga o te mana motuhake o te kāhui tāngata, te pūtake o te noho herekore, o te tika, me te rongomau i tēnei ao.

I runga i te whakaaro nā ngā tāngata o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao i Whakatūturu tō rātou whakapono ki te mana tuku iho o te tangata, tōna rangatiratanga me tōna nui, nā, kua ngākaunui rātou ki te whakakaha i te haere whakamua, me te whakapai ake i tōna oranga i runga i te kahanga o te noho herekore.

Me mōhio hoki i roto i te whakapuakitanga whānui a te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao mō te rangatiratanga tangata, ā, i roto anō hoki i ngā kawenata-ā-lwi mō ngā mana tangata, i whakapuakina i whaakaetia e rātou, arā, e āhei ana te hunga katoa ki ngā mana me ngā herekore katoa kua tuhia rā e rātou ki roto i tā rātou tuhinga kaupapa mō te mana tangata i runga anō i te kī kāore he whakaaro whakahāwea, he pēhea tōna āhua, ko wai tōna iwi, he aha tōna kara, he tāne, he wāhine rānei ia, he aha tāna reo, tōna hahi, ōna whakaaro rānei ki ngā kōrero pōti Kāwanatanga, ētahi atu whakaaro rānei, e pā ana ki te wāhi i whānau mai ai ia, te iwi nō reira mai rā ia, ētahi atu karangatanga rānei ōna.

Kia mahara, i roto i te kaupapa whānui a Te Mana Tangata i whakapuakina e te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao, arā, e āhei ana te tamaiti ki ngā manaakitanga motuhake katoa me ngā āwhina.

Nā, kia mahara, ko te whānau, ko rātou nei te rōpū o te huihuinga tangata me te āhuatanga mō te tipu me te ora o ōna mema katoa, ina koa te tamariki, ko rātou tētahi tino hunga, kia tiakina kia hoatu ki te whānau ngā āwhina kia taea ai e rātou ā rātou mahi i waenganui i te iwi.

E mārama ana hoki e pai ai te āhua o te noho a te tamaiti me tipu ake ia i roto i te āhuatanga whānau, i roto i te hari, i te aroha, me te māramatanga.

I te mea me āta whakareri te tamaiti ki te noho i runga i tōna ake oranga i roto i te whakaminenga, ā, i whakatipuria ake i roto i te wairua o ngā āhuatanga i whakapuakina i roto

i te kaupapa o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao ā, ko te mea nui rawa ia ki roto i te wairua o te rongomau o te wehi, o te whakamomori, te noho herekore o te ūrite me te kaha.

Kia maumahara hoki ko te whakaaro tiaki i te tamaiti i tuhia i te hui 1924 ki roto i te pukapuka whakatakoto kaupapa a Geneva mō te whakapuaki i ngā mana o te tamaiti, ā, i tautokona anō e te Huihuinga-ā-iwi ki roto i tā rātou whakapuakitanga i aua mana o te tamaiti i te hui 20 o Noema 1959, ā e whakaaetia anō hoki aua kōrero i roto i te Kawenata a ngā Whakawhanaungatanga ā Iwi o te Ao mō te Mana Tangata, Mana Pōti, kāore ha kei roto i ngā Ūpoko 23, 24, kei roto anō hoki i ngā kawenata a ngā whakatōpū-ā-iwi o te ao te whakakaupapatanga i ngā mana whakawhitihiti oranga, take huihui rānei ā-iwi tae atu hoki ki ā rātou tikanga mana tuku iho, kāore ha i ngā mea kei roto i te Ūpoko 10, ā, i ētahi atu rōpū whakahaere motuhake a ngā Rōpū whakakotahitanga ā-iwi rānei e taunga ana e kaingākau ana ki te āwhina i ngā take mō te ora o te tamaiti.

Waihoki, i waitohutia rā i roto i te Whakapuakitanga o ngā Mana o te Tamaiti, i te mea “kei te nohinohi tonu tana tinana me tana hinengaro, me motuhake tonu te tiaki, me te atawhai i a ia, tae atu hoki ki ngā ture e tika ana hei tiaki i a ia i mua, i muri i tōna whānautanga mai”.

Kia maharatia anō hoki, kei roto i te pukapuka Whakapuaki take te whakakaupapatanga i te nohoanga-ā-iwi me ngā ture whakahaere e pā ana ki te tiaki me te ora mō te tamaiti, me te tino whakaaro anō ki te kāinga whakanoho i te

tamaiti me te whakatau a ngā whakawhanaunga-ā-iwi o te ao me ngā iwi kāinga mō te whakahaere i te ture whakawā tamariki hara i runga i te iti o te ture i whakaritea e ngā iwi whakawhanaunga o te ao hei utu mō taua hara (e ai ki ngā ture a Beijing) me ngā whakapuakitanga kaupapa mō te tiaki i ngā wāhine me ngā tamariki i roto i ngā putanga ohorere me ngā putanga pakanga.

Me te mōhio anō kei ngā whenua katoa o te ao e noho ana ētahi tamariki i roto i te mutunga mai o te hē, ā, ko ēnei ngā tamariki hei tino whakaarotanga.

Ko te mātau ki te nui o ngā tikanga me te nui hoki o ngā whakataunga tuku iho o ia iwi mō te tiaki me te whakatipu pai hoki i te tamaiti.

Ko te mōhio hoki, ko te mea nui ko te mahi tahi o ngā iwi hei whakapai ake i te noho a ngā tamariki i tēnā whenua, i tēnā whenua, kāore ha i ngā whenua kei te whakatiputipu tonu kua whakaae ki ēnei e whai ake nei.

TE WĀHANGA TUATAHI

Ūpoko 1

Mō ngā take e pā ana ki tēnei hui whakatakoto tikanga ko te kupu "tamaiti" e mea ana ko te hunga katoa kei raro iho ngā tau i te tekau mā waru, mehemea rānei i raro i te ture e pā ana ki te tamaiti kua eke kē ngā tau ki te mātāmuatanga.

Ūpoko 2

1. Me whakahōnore me tino aro ngā Rōpū Kāwanatanga ki ngā whakakaupapatanga a tēnei whakaaetanga i ngā mana e pā ana ki te tamaiti i runga anō i te kaha o te ture e āhei ana ki a rātou ā, i runga anō hoki i te ūrite o te whiu ahakoa ko wai te tamaiti, ko wai ōna mātua, ōna mātua whāngai rānei, tōna karangatanga ā-iwi, tōna kara, he tāne, he wāhine rānei ia, he aha tōna reo, tōna hāhi, ōna whakaaro pōti Kāwanatanga, ētahi atu whakaaro rānei, mō te iwi me tōna karangatanga i te whenua i ahu mai ai ia, he aha ana taonga, he aha rānei te mate hauā e pā ana ki a ia, he pēhea tōna whanaungatanga, mai ētahi atu āhua rānei e pā ana ki a ia.
2. Me anga hoki ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakahaere i ngā take katoa e tika ana kia ū tūturu ai te tiaki i te tamaiti i ngā whakaaro whakahāwea, i ngā whiu rānei e pā ana nō te mea he iwi ke noa atu tōna karangatanga, āna nei mahi, āna nei whakaaro e whakaputa ana ngā whakaaro whakapono rānei a ōna mātua, mātua whāngai rānei, whakaaro rānei a tana whānau.

Ūpoko 3

1. I roto i ngā mahi katoa e pā ana ki ngā tamariki ahakoa i raro i ngā whakahaere a ngā tari Kāwanatanga me ētahi atu Tari o Te Ora kāore i raro i te Kāwanatanga, tā ngā kōti whakahaere ture rānei, tā ngā Kaiwhakahaere rānei kua whakamanaia e te ture, ētahi atu rōpū whakahaere i te ture rānei, engari ia, ko te tino whakaaro nui kia puta ko ngā painga e puta ana ki te tamaiti.

2. Me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakatūturu i te tiaki me te atawhai e tika ana mō te oranga o te tamaiti, me te whakaaro anō hoki ki ngā mana me ngā mahi a ūna mātua, mātua whāngai rānei, ētahi atu tāngata rānei kua whakamanatia hei tiaki i a ia, ā, mō tēnei take me mahi e rātou ngā mahi e tika ana i raro i te ture me ngā whakahaere e tika ana.
3. Me whakatūturu ngā Rōpū Kāwanatanga i ngā whare, i ngā mahi, me ngā tikanga mō te atawhai me te tiaki i te tamaiti kia eke ki ngā āhuatanga i whakaritea e ngā hunga whai mana, e mātau ana, kāore ha, i ngā wāhangā kāore e pāngia e te aitua, ā, e noho ora ai tana tinana, ā, i runga anō i te tika me te nui o ā rātou rōpū kaimahi, tae atu hoki ki te whakahaere a te Kaitirotiro kua tohunga ki ēnei mahi.

Ūpoko 4

Me whakamahi hoki e ngā Rōpū Kāwanatanga ngā ture katoa e tika ana, ngā whakahaere, me ētahi atu āhuatanga, hei whakatutuki i ngā mana i whakaaetia e tēnei whakaaetanga. Mō ngā take e pā ana ki te oranga taha moni, te taha-ā-iwi, me ngā mana taonga tuku iho, me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mahi i ngā tikanga ki te mutunga mai o te kaha o ngā mātāpuna kei a rātou, ā, ki ngā wāhi e hiahiatia ai i roto i ngā mahi i whakawhaititia hei mahitahitanga mā ngā iwi.

Ūpoko 5

Me whakahōnore ngā Rōpū Kāwanatanga ki ngā mahi ki ngā mana me ngā mahi a ngā mātua ki ngā wāhi anō e tika ana ki ngā mema o te whānau, o te whakaminenga rānei kua whakatakotoria e tēna rohe, e tēna rohe, e ngā mātua

whāngai me ētahi atu tāngata kua whakamanaia hei tiaki i te tamaiti ki te hoatu ki te tamaiti te huarahi tika e ōrite ana ki te tipu ake o te tamaiti, ki te ārahi te huarahi e tika ana hei mahinga mā te tamaiti i ngā mana kua whakaaetia e tēnei whakaaetanga.

Ūpoko 6

1. E whakaae ana ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mana tuku iho o ia tamaiti mō tōna oranga.
2. Me whakatūturu e ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mutunga mai o te kaha e taea e rātou te ora me te tipu o te tamaiti.

Ūpoko 7

1. Whānau mai ana te tamaiti kia tere tonu te rēhita, ā, ka whai mana ia ki tētahi ingoa mōna, ki te mana anō hoki e mōhio ai ia, ko wai tōna iwi, ā, mehemea e taea ana kia mōhio ko wai ūna mātua, ā, ki te mōhio ka āwhina tonu ūna mātua i a ia.
2. Me anga te Rōpū Kāwanatanga ki te whakatutuki i ēnei mana i runga i ā rātou Ture-ā-lwi me ngā mahi i whakahaua kia mahia e rātou i raro i ā rātou Ture-ā-Whenua, e pā ana ki ēnei mahi kāore ha, mehemea kāore he tūrangawaewae o te tamaiti.

Ūpoko 8

1. Me whakahōnore ngā Rōpū Kāwanatanga ki te pupuri i ngā mea katoa e mōhiotia ai ko wai te tamaiti, tae atu hoki ki tōna iwi, ki tōna ingoa, me ūna whanaunga e mōhiotia ana e te ture, ā, kāore hoki e taea te whakahē.

2. Ki te tango hētia ētahi wāhi, te katoa rānei o āna tikanga e mōhiotia ai ko wai ia, me hoatu e ngā Rōpū Kāwanatanga te āwhina me te tiaki e tika ana, arā, kia tere ai te whakatūturu anō ko wai ia.

Ūpoko 9

1. Me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakatūturu kia kaua e wehea te tamaiti i ūnā mātua, mehemea kāore ngā mātua e whakaae kia wehea rātou, ēngari mehemea tētahi hunga tika kua whakamanaia i raro i ngā whakahaere a te ture e whakaaro ana e paingia ana taua wehenga, mō te tamaiti ka whakaaetia, ēngari kei te tirohanga anō i aua ture te tikanga. Tērā pea e tika ana taua whakatau, kāore ha, i ngā take e tūkinotia ana e whakaaro koretia ana te tamaiti e ūnā mātua, i ngā take rānei e noho wehewehe ana ngā mātua; hei konei ka whakatauria te whakaaro ki hea te tamaiti noho ai.
2. I roto katoa i ngā whakahaere e pā ana ki te kōwae 1 o tēnei Ūpoko, ka hoatu he wā mō ngā hunga katoa e whai take ana i roto i ēnei whakahaere, ki te whakaputa i ū ratou whakaaro.
3. Ka whakahōnoretia e ngā Rōpū Kāwanatanga te mana o te tamaiti kua wehe i tētahi o ūnā mātua, i ūnā mātua tokorua rānei ki te mau tonu i tōna whanaungatanga ki ā rāua me te kite auau ā-tinana i ūnā mātua tokorua i ngā wā e whakaritea ana, ēngari, kāhore mehemea kāore e pai ana tēnei mō te tamaiti.
4. Mehemea nā te Rōpū Kāwanatanga te whakaaetanga ki tēnei wehenga, arā, nāna i pupuri i mauherehere, i pana

rānei i ō rātou ake whenua, i whakamate rānei (tae atu ki te mate e pā noa mai i te wā e mauherehere ana) tētahi, ngā mātua tokorua rānei o te tamaiti, te tamaiti tonu rānei, me whakaatu e taua Rōpū Kāwanatanga, ina inoia atu ki a rātou, ngā tino whakamārama ki ngā mātua, ki te tamaiti, mehemea rānei e tika ana ki tētahi atu o te whānau, ahakoa kei hea ngā hunga o te whānau e ngaro ana, ēngari mehemea kāore e pai ana tēnei whakamārama mō te painga o te tamaiti, kātahi ka whakakorea. Me whakatūturu anō hoki ngā Rōpū Kāwanatanga, arā, ko ā rātou whakamārama i tono atu ai kia kaua e raruraru ki te hunga e pā ana ki ēnei whakamāramatanga.

Ūpoko 10

1. I runga i ngā mea hei whakaarotanga, mā ngā Rōpū Kāwanatanga i raro i Ūpoko 9, kōwae 1, ko ngā tono a tētahi tamaiti, a ūna mātua rānei, ki te whakauru, ki te whakarere rānei i tētahi Rōpū Kāwanatanga mō te huihui-ā-whānau te take, me āta whiriwhiri e te Rōpū Kāwanatanga i runga i te tika i te aroha, me te pai o te whakatau. Me whakatūturu hoki ngā Rōpū Kāwanatanga kia kaua e pā tētahi kino ki ngā kaitono me ngā mema o tō rātou whānau, nā runga i taua tukunga tono.
2. Ko te tamaiti kei ētahi whenua kē noa atu ngā mātua e noho ana, e whai mana ana ki te kite auau i ūna mātua i runga i te kite-ā-tinana i ūna mātua tokorua, otirā, i ētahi āhuatanga motuhake, kāore e whakaaetia i runga i tērā āhuatanga. I raro i aua whakaritenga, me ngā ture i whakahaua kia mahia e ngā Rōpū Kāwanatanga i raro i te Ūpoko 9, kōwae 1, me whakahōnore e ngā Rōpū Kāwanatanga te mana o te tamaiti me ūna mātua ki te

whakarere, ā, ahakoa ko hea te whenua, tō rātou ake whenua rānei, ko te whakauru mai rānei ki tō rātou ake whenua. Ko te mana ki te whakarere ahakoa ko hea te whenua kei ngā here anake i whakatakotoria e te ture te tikanga e tika ana hei tiaki i te ora-ā-iwi, i te pai o tāna noho i waenganui i te iwi, i te pai o te hauora o te iwi i te mōhio ki te tika, ki te hē, ki ngā mana rānei o te noho herekore o ētahi atu, kia rite ki ētahi atu mana e whakaarohipa ana e tēnei whakaaetanga.

Ūpoko 11

1. Me whakatakoto e ngā Rōpū Kāwanatanga ētahi tikanga e ārai atu i te mau hē, me te kore o te tamaiti e whakahokia mai i tāwāhi.
2. I runga i tēnei āhuatanga, me kaha ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakatutuki i ngā whakaaetanga a te hunga takirua, a te hunga maha rānei, te whakaaetanga rānei ki ngā kirimini i whakatakotoria.

Ūpoko 12

1. Me whakatūturu ngā Rōpū Kāwanatanga i te mana o te tamaiti e mōhio ana ki te whakatakoto i ōna ake whakaaro, ā, ki te whakaputa noa hoki i ana whakaaro ki ngā āhuatanga katoa e pā ana ki te tamaiti, ki ngā whakaaro o te tamaiti, me whakaaro i runga i ōna tau me tōna pakeke.
2. I runga i tēnei āhuatanga, ka āta whakawāteatia he wā mō te tamaiti ki te kōrero i ōna whakaaro, i mua i ngā kōti whakawā, me ngā whakahaere e pā ana ki te tamaiti, arā, māna tonu rānei e kōrero, mā tētahi kai kōrero kē noa

atu rānei, mā tētahi rōpū rānei e tika ana, ēngari, me tika i runga i ngā kaupapa whakahaere a te ture-ā-whenua.

Ūpoko 13

1. Me whai mana te tamaiti ki te whakaputa noa i ōna whakaaro; ko tēnei mana e whakawātea ana i a ia ki te kimi, kia whiwhi, ki te hoatu māramatanga, me ngā momo whakaaro katoa ahakoa pēhea ngā āhuatanga, i kōrerotia, i tuhituhitia rānei, mahi-ā-ringa, ētahi atu kaipānui rānei e pā ana ki te tamaiti.
2. Tērā anō ētahi here kei runga i ēnei mana, ēngari ko ngā here anake e pā ana ki tā te ture i whakatakoto ai, ā, e tika ana hoki.
 - (a) Mō te whakahōnore i ngā mana me ngā ingoa pai o ētahi atu;
 - (b) Mō te tiaki rānei i te ora o te iwi, te pai rānei o te noho a te whakaminenga, tōna hauora tōna noho rānei ki te tika ki te hē rānei.

Ūpoko 14

1. Me whakahōnore e ngā Rōpū Kāwanatanga te mana o te tamaiti ki ōna ake whakaaro, ki tōna hinengaro, ki tōna hāhi whakapono hoki.
2. Me whakahōnore e ngā Rōpū Kāwanatanga te mana me ngā mahi a ngā mātua, ā, i ngā wā e tika ana, me pērā anō rātou ki ngā mātua whāngai (Kaitiaki i whakamana) hei tohutohu i te tamaiti ki te whakamahi i tāna mana i te wā e pakeke haere ana ōna whakaaro.

3. Ko te mana ki te whakaatu i tōna hāhi, i tōna whakapono rānei, kei te here ā te ture te tikanga hei tiaki i te ora o te iwi te noho pai, ki te hauora, me te mōhio ki te tika ki te hē, ki ngā mana tuku iho katoa rānei me te noho herekore o ētahi.

Ūpoko 15

1. E mātau ana ngā Rōpū Kāwanatanga ki ngā mana o te tamaiti ki ngā herekore i a ia, i āna takatū i roto i te iwi, i āna haere rānei ki ngā huihuinga whakahaoahoa.
2. Kāore he here mō te whakahaere i ēnei mana i tua atu i tā te ture i whakatau ai, ā, e tika ana mō te huihuinga tāngata e noho ana i runga i te ture herekore hei painga mō te noho-ā-iwi mō te ora rānei o ngā tāngata, te noho pai ā ngā tāngata, te tiaki i te hauora o ngā tāngata, i ūrātou mōhio ki te hē, ki te tika, ki te tiaki rānei i ngā mana me te noho herekore o ētahi.

Ūpoko 16

1. Kua te noho a te tamaiti e whakararuraru noatia; e ngā whakararuraru poka noa, i tōna noho ko ia anake, i tōna noho i tōna whānau, i tōna kāinga, ki āna reta rānei, ki ngā whakakino hē noa rānei ki tōna hōnore me tōna ingoa pai.
2. E whai mana ana te tamaiti kia tiakina e te ture ki te pā he raruraru ki a ia, ki te tūkinotia rānei ia.

Ūpoko 17

E mātau ana ngā Rōpū Kāwanatanga ki te nui o te mahi e mahia ana e te katoa o ngā kaikawe kōrero, ā, me whakatūturu e ūrātou kia whai huarahi te tamaiti ki ngā

whakaaturanga me ngā mea i puta mai i ngā mātāpuna huhua-ā-iwi, me ngā mātāpuna a ngā iwi rānei, kāore ha, ko ngā mea e hāngai ana ki te whakapiki i tāna noho whakawhanaunga ki te katoa, tōna wairua, me tāna noho i runga i te tika me te ora o te tinana me te hinengaro. Nā reira, ko ngā Rōpū Kāwanatanga, me:

- (a) whakangākaunui i ngā mātāpuna whakaatu kōrero kia pānui whānuitia ngā whakaaturanga me ngā mea e pā ana ki te noho ā-iwi me ngā tikanga hei painga mō te tamaiti, i runga i te wairua o Ūpoko 29.
- (b) whakangākaunui i ngā iwi kia mahi tahi ki te whakaputa, ki te whakawhiti, ki te pānui i ūna whakaaturanga ki ngā mea i puta huhua mai e puta mai ana rānei i ngā mātāpuna-ā-iwi, a ngā huihuinga rānei a ngā iwi.
- (c) whakangākaunui ki te whakaputa, ki te whakarato i ngā pukapuka mā ngā tamariki.
- (d) whakangākaunui i te mātāpuna kawe kōrero kia āta whakaaro rātou ki ngā hiahia e pā ana ki te reo o te tamaiti o ngā iwi iti, tamaiti tūturu rānei nō tōna whenua.
- (e) whakangākaunui i te whakatipu i te ārai tika i te tamaiti i ngā whakaaturanga me ngā mea kāore e pai ana mōna, ki te whakaaro anō hoki ki ngā tikanga i whakatakotoria i roto i te Ūpoko 13 me te 18.

Ūpoko 18

1. Me kaha ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakawaia i a rātou kia āta kite ai rātou arā, ko te atawhai, me te whakatipu i te tamaiti e pā tahi ana ki ngā mātua tokorua. Kei ngā mātua, mātua whāngai rānei i whakamanā hei tiaki hei whāngai, whakatipu i te tamaiti. Kia whakaaro anō hoki ko ngā mea e paingia ana mō te tamaiti te mea nui.
2. Hei whakapūmau, ā, hei whakanui hoki i ngā mana i whakatakotoria i roto i tēnei whakaaetanga, me hoatu e ngā Rōpū Kāwanatanga ngā āwhina e tika ana ki ngā mātua, ki ngā mātua whāngai rānei, i roto i ā rātou mahi whāngai tamariki; ā, ka whakatūturu hoki ki te hanga i ngā whare, me ngā mahi katoa mō te atawhai tamariki.
3. Me mahi e ngā Rōpū Kāwanatanga ngā tikanga katoa e tika ana kia tūturu ai ngā tamariki a ngā mātua kei te mahi ki ngā hua e puta mai ana i ngā wāhi tiaki tamariki, me ngā painga e āhei ki ngā tamariki.

Ūpoko 19

1. Me whakahaere e ngā Rōpū Kāwanatanga ngā ture e tika ana, ngā whakahaere, ngā tikanga mō te huihuinga tāngata me ngā tikanga o te mātauranga hei tiaki i te tamaiti i ngā āhuatanga tūkino katoa, e pā ana ki te tinana ki te hinengaro rānei, ngā mate, ngā tūkino rānei, ngā whakarere noatanga, te mau hē, te mau kino, me te whakamahi i te mau tamaiti hei painga ki te kaitiaki anake, tae atu hoki ki ngā mahi taitōkai i te tamaiti, i te wā e noho ana te tamaiti i raro i te maru o tētahi o ngā mātua, o ngā mātua tokorua rānei, mātua whāngai rānei, i tētahi atu tangata rānei kei a ia te tamaiti e noho ana.

2. Ko ēnei tikanga tiaki e tika ana kia whakaurua atu ngā tikanga pai, hei whakatau i ngā kaupapa huinga tāngata ki te hoatu āwhina anō hoki e tika ana hei tautoko i te tamaiti me te hunga kei a rātou te tamaiti e noho ana, me ētahi atu āhuatanga hei ārai atu i ngā hē, ā, hei whakaaturanga hei rīpoatatanga, hei whakamōhiotanga, hei kimihanga, i te mau me te whai atu hoki i nga maukinotanga i te tamaiti, i kōrerotia i mua ake nei, ā, e tika ana kia whakawātia.

Ūpoko 20

1. Ko te tamaiti i wehea mai i tōna whānau mō te wā poto, wā pūmau rānei, ki te kore rānei e whakaeta kia noho pērā tonu ia i runga i tērā āhuatanga hei painga tonu mōna, e āhei ana ia kia āta tiakina, ā, kia āwhinatia e te Kāwanatanga.
2. Me whakatūturu ngā Rōpū Kāwanatanga i runga anō i ā rātou ture-ā-iwi, i ētahi atu āhuatanga atawhai i taua tamaiti.
3. Kei roto i tēnei tū atawhai, ētahi atu āhuatanga, tuku i te tamaiti ki ngā wāhi atawhai tamariki e ai ki te ture a kafalah (Islamic Law) te tuku atu kia whāngaitia kia waihotia rānei mehemea e pai ana ki ngā whare atawhai tamariki. Ina whakaarotia he rongoa mō ēnei āhuatanga me āta whakaaro te whakapūmau i te whakatipu haeretanga i te tamaiti, ā, ki te iwi i takea mai ai te tamaiti, tōna whakapono, āna tikanga, me tōna reo i whakatipuhia mai ai ia.

Ūpoko 21

Ko ngā Rōpū Kāwanatanga e whakaae ana, e whakaae ana hoki mā ōna kaupapa whāngai tamariki e whakatūture ko te mea tino nui hei whakaarotanga mā rātou ko te painga o te tamaiti, ā, me anga rātou ki te:

- (a) Āta titiro, arā, ko te tuku i te tamaiti mē ētahi e whakatipu ko te hunga anake kua whakaaetia e ngā kaipupuri i te mana mō te tuku i te tamaiti i runga i ngā ture me ngā whakahaere e pā ana, i runga anō hoki i te tika me te pono o ngā whakamārama katoa ka whakaaetia tēnei tuku i te tamaiti i runga anō hoki i te āhua o te tamariki ki ngā mātua, ki ngā whanaunga, ki ngā mātua whāngai, ā, mehemea e hiahiatia ana, kua whakaae kē te hunga e pā ana ki tēnei tuku i te tamaiti mā ētahi e whakatipu ēngari i runga i ngā tohutohu tērā pea e hiahiatia ana.
- (b) Me mātau ko ngā take tuku tamariki mā ētahi e whāngai i roto i ngā whakawhitihiti o tēnā whenua, o tēnā whenua, ka whakaarohia he wāhangā tikanga anō mō te atawhai i te tamaiti mehemea kāore e taea te whakanoho te tamaiti mē tētahi matua whāngai, whānau rānei e whakatipu ki te kore rānei e kitea he wāhi nohonga e pai ana mō te atawhai te tamaiti i tōna ake whenua i tipu ake ai ia.
- (c) Kia pūmau hoki te mana mō te tamaiti tērā ka awhitia i roto i tētahi atu whenua, kia mau tonu ai ngā ture tiaki pērā me ērā o tōna ake whenua.

- (d) Me mahi ngā tikanga katoa e taea ana i roto i ngā tikanga whāngai tamariki o tōna whenua tipu kia kore ai e noho hei mea mahi moni noa iho mā te hunga whāngai tamariki.
- (e) Kia kaha ki te āki atu i ngā kaupapa o tēnei upoko, i ngā wāhi e taea ana arā, me whakatutuki ngā whakaritenga, ngā kirimini rānei i waenganui i te hunga tokorua, tokomaha rānei, kei roto i tēnei kaupapa mahi, kia tūturu ai te whakanoho i te tamaiti a te hunga whaimana tika, rōpū rānei.

Ūpoko 22

1. Me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakahaere i ngā tikanga e tika ana mō te tamaiti e kimi ana he kāinga hei nohonga mōna, e kīia ana rānei he tamaiti e kimi ana he wāhi nohonga mōna i raro i te ture e pā ana ki ngā iwi katoa, ki ngā ture rānei o tōna whenua tipu, me ngā whakahaere, ahakoa haere koia anake, i haere tahi rānei me ūna mātua, i te taha rānei o tētahi atu tangata, ka āhei tonu ia ki ngā atawhai e tika ana me ngā āwhina aroha ki ngā mana e āhei ai te tamaiti i raro i ngā tikanga o tēnei huihuinga me ngā mana tangata o ētahi atu whenua, ngā tuhituhinga aroha ki te tangata rānei e kīa nei he wāhangā nō aua Rōpū Kāwanatanga e kōrerotia nei.
2. Mō tēnei take me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki ngā wāhi e whakaarohipa ana e rātou he tika, ki te āwhina i ngā mahi ahakoa he aha a te kotahitanga a ngā Iwi o te Ao, me ētahi atu a te Tari o te Kāwanatanga, ētahi atu rōpu noa rānei, e mahi tahi ana i te taha o te Kotahitanga a ngā Iwi o te Ao ki te tiaki, ki te āwhina i tēnei momo tamaiti, ā, ki

te kimi hoki i ngā mātua, i ētahi atu rānei o te whānau, o te tamaiti rānei e kimi kāinga nohonga mōna, kia whiwhi ai ia ki ngā whakaaturanga e tika ana mōna, ki te hoki anō ki tōna whānau. Ki te heipū, kāore ngā mātua, ētahi atu rānei o te whānau e kitea, ka āhei tonu te tamaiti ki taua atawhai e hoatu ana ki tētahi atu tamaiti mō ngā wā katoa o tōna oranga, mō te wā poto noa rānei i weheia mai ai ia i tōna whānau, me tētahi atu take kua tuhia nei ki roto i ngā kaupapa o ēnei Whakaaetanga.

Ūpoko 23

1. Whakaae ana ngā Rōpū Kāwanatanga, arā, ko te tamaiti e mate ana i te mate hinengaro, e hauā ana rānei te tinana, me whiwhi tonu ia ki te oranga pai mō ngā rā o tōna oranga, i runga i ngā āhua e tūturu tonu ai tōna wehi e tipu ake ai tōna whakamanawa ki a ia anō, a, kia ngawari ai tāna takatū i waenganui i te iwi.
2. E whakaae ana ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mana o te tamaiti hauā, kia tino atawhaingia, ā, kia whakangākaunuitia ki te roanga atu o ēnei āwhina, ēngari kei ngā mātāpuna e āhei ana ki te tamaiti te tikanga, me ngā mea o rātou e tiaki e āwhina ana i te tamaiti, i te mea kua tukua atu nei he āwhina e tika ana ki te āhuatanga e pā ana ki te tamaiti, ki ngā mātua, ki ētahi atu rānei e atawhai ana i te tamaiti.
3. I te mea e mōhiotia ana ngā hiahia motuhake o te tamaiti hauā, ka āwhinatia kāore he utu i runga i ngā kaupapa o te kōwae tuarua o tēnei Ūpoko, arā, ngā wāhi e taea ana, me te mōhio anō ki te mātāpuna ā-monī a ngā mātua, a ētahi atu rānei kei te mau i te tamaiti, ka meinga

ēnei hei whakatūturu kia whiwhi ai te tamaiti hauā ki te huarahi o te mātauranga, ki te ako i ngā mahi a te hauora, ki ngā mahi e tika ai tāna noho i waenganui i te iwi, ki te whakareri i a ia ki ngā huarahi e whiwhi mahi ai ia, ā, e uru atu ai ia ki ngā huarahi o ngā whakangahau, i runga i ngā āhua e tika ana ki te kaha o te tamaiti kia eke ia ki te taumata o te noho pai i roto i te iwi me tōna whakatiputipu i ia anō tae atu hoki ki ngā tikanga i tipu mai ia i roto, me ngā tikanga tuku iho, me te taha wairua.

4. Me kaha ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakanui, i roto i te wairua āwhina o ngā iwi katoa, ki te whakawhitiwhiti i ngā māramatanga e tika ana i roto i ngā āhuatanga o te mahi tiaki i te ora tinana i ngā mahi rongoā mate, ngā mahi e pā ana ki te hinengaro me ngā mea e tika ana hei whakaora i te tamaiti hauā, tae atu hoki ki ngā whakaaturanga e pā ana ki ngā mahi whakahou i te noho i te mahi me te whai i te mātauranga, ngā mahi pūmau, i runga i te wawata kia taea e ngā Rōpū Kāwanatanga te whakapai ake ō rātou kaha me ō rātou mōhio ā, ki te whakanui atu hoki i ō rātou mōhiotanga ki ēnei mahi. Nā reira, me āta tirotiro ngā mea e hiahariatia ana e ngā whenua kei te whakatiputipu tonu.

Ūpoko 24

1. Me whakaae ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mana o te tamaiti kia whiwhi ia ki te mutunga mai o te ora o te tinana, ā, ki nga āhuatanga mō te rongoā mate, ā, me te whakahoki mai anō i te ora pūmau. Me whakamātau ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakatūturu kia kaua e āraia te mana o tētahi tamaiti ki aua mahi hauora.

2. Me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te tino whakatinana i tēnei mana, kāore ha, ki te mahi i ngā mahi e tika ana:

- (a) Ki te whakaiti i te matemate o te tamaiti e pēpi tonu ana, e nohinohi tonu ana rānei;
- (b) Ki te āta titiro ki te whiwhi o ngā tamariki ki ngā āwhina katoa o ngā rongoā whakaora mate ēngari ia, ko te mea nui rawa ia ko te whakatipu o te ora o te tamaiti;
- (c) Ki te ārai i ngā mate huhua, me ngā mate nā te korekai, tae atu hoki ki ngā mahi tiaki i te ora o te tamaiti kua oti nei te whakatakoto ki roto i te tono mō ngā mea hou mō te hoatu i ngā āwhina kai, me ngā wai unu e tika ana mō te ora o te tinana, me te whakaaro anō hoki ki ngā wetiweti o ngā wāhi kua paruhia;
- (d) Ko te hanga he āhua e tika ana mō te tiaki i te whaea i mua ,ā, i muri iho hoki i tōna whakawhānautanga;
- (e) Ki te āta whakamōhio atu ki ngā wāhanga katoa e noho ana te iwi, kore ha, ki te whakamōhio atu ki ngā mātua me ngā tamariki, arā, kei te wātea te huarahi ki te mātauranga, ā, ka āwhinatia rātou ki ngā mahi tiaki i te tamaiti, ki ngā kai e pai ana mō tōna oranga me te pai o te whāngai i te pēpi ki ngā ū o te whaea me te pai o te mā o ngā wāhi nohanga, ā, me te tūpato kei pāngia e ngā mate aitua;

- (f) Ko te hanga tikanga hei tiaki i te hauora o te tamaiti, hei āwhina i ngā mātua i ngā whānau hoki e whakaora ana i ngā tikanga e mātau ai rātou ki ēnei āhuatanga me ngā mahi.
3. Me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mahi i ngā mea katoa e pai ana, e tika ana, hei horoi atu i ngā tikanga o neherā, kāore e pai ana mō te hauora o ngā tamariki.
4. Me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakakaha, ki te whakangākaunui hoki i te mahi tahi o ngā iwi o te ao, ki te āta mahi haere iti nei i tēnā wā, ā, tae noa ki te tino whakatūturutanga o tēnei mana kua tuhia nei i roto i tēnei ūpoko. I runga i tēnei āhuatanga me āta whakaaro ngā hiahia o ngā whenua whakatipu.

Ūpoko 25

E whakaae ana ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mana o te tamaiti i whakanohoia e ngā hunga whai mana, kia atawhaitia ai, kia tiakina ai, kia rongoātia ai tōna mate tinana, hinengaro rānei, kia tirotirohia ai ngā mahi mō te whakaora i te tamaiti i tēnā wā, i tēnā wā me ētahi atu āhuatanga e pā ana ki tōna whakanohanga.

Ūpoko 26

1. Me whakaae ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mana o ia tamaiti ki ngā moni hua e puta ana i ngā tari toko i te ora tae atu hoki ki ngā inihua ā iwi, ā, me anga hoki rātou ki te mahi kia tutuki katoa ēnei mana, i runga i ngā ture-ā-iwi.
2. Me hoatu ngā moni hua, mehemea e tika ana i runga i te mōhio ake anō ki ngā mātāpuna me ngā āhuatanga o te

tamaiti, me te hunga kei a rātou ngā whakahaere mō te atawhai i te tamaiti, me ētahi atu whakaarotanga e pā ana ki te tono moni mā te tamaiti.

Ūpoko 27

1. E whakaae ana ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mana o ia tamaiti ki te āhua o te noho e tika ana mō te ora o te tinana, hinengaro, wairua, me te mōhio ki te tika ki te hē ki te whakaaro pai, me te tipu ake i roto i te iwi.
2. Ko ngā mātua, ko ētahi atu rānei, ko rātou nei te kaitiaki i te tamaiti, mā rātou te mahi hei whakaū i ngā mahi e taea ana e rātou, i runga anō hoki i te oranga moni e taea ana e rātou, te āhua o te noho, me te whakatipu i te tamaiti.
3. I runga i ngā āhuatanga-ā-iwi e ahei ana ki a rātou, me mahi e ngā Rōpū Kāwanatanga ngā tikanga hei āwhina i ngā mātua me ētahi atu kaitiaki o te tamaiti, ki te whakatutuki i tēnei mana, ā, ki ngā wāhi e hapa ana, ka hoatu i ngā āwhina e tika ana, ā, ka tautoko i ngā kaupapa kāore ha, ki ngā kai, ki ngā kākahu me ngā kāinga noho.
4. Me tahuri ngā Rōpū Kāwanatanga ki te tango mai i te oranga moni o te tamaiti, i ngā mātua i ētahi atu rānei kei a rātou ngā moni me te oranga o te tamaiti, ahakoa rātou kei roto i tēnei Rōpū Kāwanatanga, kei tāwāhi rānei; kāore koa, mehemea kei tētahi whenua kē noa atu te kaitiaki moni o te tamaiti e noho ana, me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakangāwari i te huarahi ki ngā kirimini-ā-iwi, ki ngā whakatutukitanga rānei o ēnei kirimini tae atu hoki ki ētahi whakaritenga e tika ana.

Ūpoko 28

1. Me whakaae ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mana o te tamaiti ki te ako i te mātauranga i tēnā wā, i tēnā wā kia riro mai ai tēnei mana i runga anō hoki i te kaupapa ūrite, kāore ha, me anga rātou ki te:
 - (a) Whakature i te ako i te mātauranga ki te katoa, mai i ngā kura tuatahi, ā, i runga i te kore utu;
 - (b) Ki te whakangākaunui i te ako i ngā huhua o ngā mea hei akonga i ngā kura tuarua, tae atu hoki ki ngā tū momo ako e whiwhi mahi ai te tamaiti, ā, me wātea tēnei huarahi ki ia tamaiti i runga i ngā tikanga e tika ana, mō te ako i te mātauranga, kāore he utu, me te hoatu āwhina taha moni ki ngā mea e kore moni ana;
 - (c) Me whakawātea ki te katoa, te huarahi ki te taumata o te mātauranga i runga i te kaha o ngā mea katoa e taea ana;
 - (d) Me hanga ngā whakaakoranga o te mātauranga, me ngā akonga mō te whiwhi mahi kia wātea ki ngā tamariki katoa;
 - (e) Me hanga ētahi tikanga hei whakakaingākau i ngā tamariki kia ū ki te kura, kia iti ake ai te heke o ngā tamariki e puta ana ki waho o ngā kura.
2. Me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mahi i ngā āhua e tika ana kia tūturu ai te whakahaere a te kura i ngā whiu mō ngā tamariki kāore e whakarongo ki ngā ture o te kura,

i runga i ngā āhua e rite ana ki te rangatiratanga tangata, me ngā kaupapa o tēnei whakaaetanga.

3. Me whakawhānui atu, me whakangākaunui hoki te mahi tahi o ngā iwi katoa i ngā take e pā ana ki te mātauranga, kāore ha, ki te āpiti āwhina atu e kore ai e kūare ngā tamariki puta noa i te ao, ā, ki te whakangāwari hoki i ngā huarahi ki ngā māramatanga i hua mai i ngā tikanga whakaako o ēnei rā. I runga i ēnei whakaaro, me āta titiro ngā hapa o ngā whenua kei te whakatiputipu tonu.

Ūpoko 29

1. E whakaae ana ngā Rōpū Kāwanatanga, arā, ko te ako i te tamaiti ki te mātauranga, me whakatutuki ngā whakahau e whai ake nei arā:
 - (a) Ko te whakatipu i te pai o te āhua o te tamaiti ki ngā mea e tau ana ia, tōna hinengaro, tōna tinana, ki te mutunga mai o te kaha e taea ana;
 - (b) Ko te whakakaha i te tipu o tōna whakahōnore mō ngā mana tangata me ngā noho herekore me ngā kaupapa kua tuhia ki roto i te pukapuka whakatakoto kaupapa a te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao;
 - (c) Ko te whakawhānui atu i te whakahōnore mō ngā mātua o te tamaiti, āna tikanga e mōhiotia ai ia, tōna reo, ūna uara, ngā uara-ā-iwi o te whenua kei reira te tamaiti e noho ana, tōna whenua i tipu mai ai ia, me ngā tū āhua nohoanga tāngata i rerekē atu i tōna;

- (d) Ko te whakareri i te tamaiti mō tōna noho pai i roto i te iwi herekore, i roto i te wairua o te māramatanga, o te rongomau, o te whakamomori, o te ūrite o te wahine me te tāne, me te noho hoahoa i waenganui i ngā tāngata katoa, i ngā iwi nō ētahi whenua kē noa atu, i te iwi whānui tonu, me ngā rōpū whakapono, tae atu ki ngā iwi ake o tēnei whenua;
- (e) Ko te whakanui atu; te whakahōnore mō tōna takiwā me te aotūroa.
2. Kaua tēnei ūpoko, te Ūpoko 28 rānei e pohēhētia e whakararuraru ana i te noho herekore a ngā hunga takitahi, me ngā rōpū e whakatū ana, ā, e whakahaere ana hoki i ngā whare o te mātauranga, ko te mau ki ngā kaupapa, i ngā wā katoa, i whakatakotoria ake i roto i te kōwae tuatahi o tēnei ūpoko, me ngā mea hoki e hiahia ana, arā, ko te mātauranga e whakaakona ana i ēnei whare me tika ki te iti o te whakaakoranga tērā e whakatakotoria e te Kāwanatanga.

Ūpoko 30

Ko ngā Rohe Kāwanatanga e noho ana te hunga nō ētahi whenua kē noa atu, ā, ko tō rātou whakapono, tō rātou reo he iti, he rerekē noa atu i tō te whakaminenga tāngata; ko ngā tamariki e pā ana ēnei āhua, kāore e āraia te huarahi tika e āhei ana ki a rātou e āraia rānei ā rātou huihuinga ki ētahi atu rānei o rātou ki te ārai rānei i tō rātou ngākaunui ki ā rātou nei tikanga mai i tō rātou whakatipuranga, ki te whakaputa rānei i ō rātou whakaaro ki te whakapono, ki te kauhau rānei i roto i tō rātou ake reo.

Ūpoko 31

1. E tūturu ana te whakaaro o ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mana o te tamaiti ki te whakatā ki te whakauru atu rānei i a rātou ki roto i ngā mahi tākaro, e tika ana ki te pakeke o te tamaiti ā, ki te whakauru i a rātou ki roto i ngā tikanga waiata, poi, haka, mahinga katoa rānei o te whakairo, mahi tukutuku, ētahi atu mahinga katoa rānei e taka ana ki raro i tēnei kupu.
2. Me whakahōnore, ā, me whakanui atu hoki te mana o te tamaiti kia tino whai wāhanga ai ia ki ngā tikanga me ngā mahi tohunga o te ora, me te whakakaha i te whiwhi ki ngā tikanga tika, ōrite hoki o te whiwhi ki ngā tikanga, mahinga-ā-ringa, ngā whakangahau, me ngā mahi tākaro i a ia e whakatā ana.

Ūpoko 32

1. E whakaae ana ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mana o te tamaiti kia tiakina, kei whakamahia hei huarahi noa iho mō te mahi moni, kia tiakina hoki i ngā mahi tērā pea e wetiweti, e whakararuraru rānei i te kura a te tamaiti, kāore rānei e pai ana mō te hauora o te tamaiti, mō te tinana mō te hinengaro mō te wairua, mō ngā whakaaro pai ki te pai rānei o tāna tipu ake i roto i te iwi.
2. Me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakahaere i ngā tikanga e pai ana ki te taha ture, ki ngā whakahaere, ki te taha noho-ā-iwi me ngā tikanga mō te mātauranga kia tūturu ai te mahi whakareri i ngā tikanga o tēnei upoko. Mō ēnei āhuatanga, ā, i runga anō hoki i te whakaaro ki ngā tikanga whakahaere a ētahi atu iwi, me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te:

- (a) Whakarite i te pakeke o te tamaiti, tamariki rānei e āhei ai ia ki te whiwhi mahi;
- (b) Whakarite i ngā haora e tika ana me ngā āhuatanga o te mahi,
- (c) Whakarite mō ngā whiu e tika ana, ētahi atu tikanga rānei e whakamanaia ana e rātou kia tūturu ai te mahi o ngā tuhituhinga o tēnei ūpoko.

Ūpoko 33

Me whakamahi e ngā Rōpū Kāwanatanga ngā mahi e tika ana, tae atu ki ngā ture whakahaere i te noho a te iwi me ngā tikanga o te mātauranga, hei tiaki i te tamaiti i te kai taru kino, ētahi atu taru whakapohewa rānei, i whakamāramatia rā i roto i ngā tuhituhinga a ngā iwi, me te whakatūpato kei whakamahia ngā tamariki ki te whakatipu ki te hoko i ēnei momo taru.

Ūpoko 34

Me tiaki ngā Rōpū Kāwanatanga i te tamaiti kei whakaurua ki ngā mahi raweke, kei taitōkaitia ia rānei. Mō ēnei āhuatanga, me mahi e ngā Rōpū Kāwanatanga ngā whakarite ā-iwi, a te hunga tokorua, tokomaha rānei hei ārai atu:

- (a) I te whakamahi, ki te ārahi rānei i te tamaiti ki ngā mahi taitōkai;
- (b) Kei tukua te tamaiti kia taitōkaitia mō te moni te take, mō ētahi atu āhua rānei, e pā ana ki ngā mahi taitōkai;

- (c) Te whakaāhuatanga o te tamaiti e tū tahanga ana, ā, e mahi ana i ngā mahi o te kikokiko hei taonga mā ētahi atu.

Ūpoko 35

Me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mahi i ngā tikanga katoa, arā, ki ngā mea ā-iwi a te hunga tokorua, a te hunga tokomaha rānei, e kore ai e kahakina, e hokohokona rānei ngā tamariki mō te moni, ahakoa he aha te take, te āhua rānei.

Ūpoko 36

Me tiaki ngā Rōpū Kāwanatanga i te tamaiti kei meinga kia mahi i ngā mea e hē ana mō te ora o te tamaiti.

Ūpoko 37

Me whakatūturu ngā Rōpū Kāwanatanga, arā:

- (a) Kaua tētahi tamaiti e tukua kia whakamamae kinotia ki ētahi atu mahinga kino, aroha kore rānei, te kino rānei o te mau, o te whiu rānei. Kaua hoki te hunga kei raro iho i te tekau mā waru tau te pakeke e whakawhiua kia whakamatea rawatia, kia mauheretia rānei, kāore he huarahi e tuku kia haere noa, mō ō rātou hara.
- (b) Kaua e whakararurutia te noho māhorahora a te tamaiti mehemea kāore he ture i whakaritea i whakaarohia rānei mō te pupuri i a ia. Ina hopukina te tamaiti, pupuritia rānei, ā, mauhereheretia rānei, me whakahaere i raro i te ture e rite ana, ā, ko te whakatinanatanga o ēnei ture e āhei ana mehemea kāore tētahi atu rongoā e kitea, ā, mehemea e whai

wāhi ana ēnei ture, me whakapoto te wā e pā ana ki te tamaiti.

- (c) Ko ia tamaiti kua unuhia atu tōna herekore me āta mau i runga i te aroha me te whakahōnore me te tū rangatiratanga tuku iho o te tangata ā, i runga hoki i te āhuatanga e whakaritea ai ngā hiahia o te hunga o tōna whakatipuranga. Ko te mea nui rawa ia, ko ngā tamariki katoa i tangohia atu i a rātou tō rātou mana noho i runga i te herekore, me wehe mai i ngā pūtake; ōtirā, kaua e wehea mehemea e kitea ana he painga mō te tamaiti ki te torotoro rānei i tana whānau i runga i te kite auau, i te tuhituhi rānei, ēngari, e kore ai ia e āhei, mā ētahi āhuatanga anake kāore nei e tika ana;
- (d) Ko ia tamaiti i whakakorea tana noho herekore, e whakamana ana ki te huarahi tere tonu ki te āwhina a te ture ki ētahi atu āwhina rānei e tika ana, tae atu hoki ki te mana ki te ui i te tika o te whakakorenaga i tōna noho herekore i mua i te aroaro o tētahi kōti, i te aroaro rānei o tētahi tangata whai mana, mōhio, ā, kāore e whakamanawa ana ki tētahi atu, ā, ewhakarongo ana hoki ki ngā kōrero a ngā taha e rua, ā, e tika ana hoki te tamaiti kia tere te mōhio ki te whakatau o ēnei momo āhuatanga.

Ūpoko 38

1. Me tautoko ngā Rōpū Kāwanatanga, ā, kia mana hoki, taua tautoko i ngā ture e hōrapa ana ki ngā āhua manaaki i te tangata puta noa i te ao, kare kau ki ngā ture e whai wāhi ana i roto i ngā pakanga tērā e pā ana ki te tamaiti.

2. Me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mahi i te katoa o ngā mahi e taea ana ki te whakatūturu, arā, ko te hunga katoa kāore anō kia eke ngā tau ki te tekau mā rima kia kaua rātou e uru ki roto i ngā āhuatanga o te riri.
3. Me kaua ngā Rōpū Kāwanatanga e anga ki te whakauru i tētahi tamaiti kāore anō kia eke ngā tau ki te tekau mā rima ki roto i ngā ope pakanga. Ina whakaurua te hunga kua eke ngā tau ki te tekau mā rima ēngari kāore ano tekau mā waru, me tīmata te whakauru a ngā Rōpū Kāwanatanga i ngā mea pakeke i te tuatahi.
4. I runga i te āhuatanga o nga mahi hei mahinga mā rātou i raro i te ture aroha a ngā iwi tiaki i te hunga i roto i ngā pakanga, me mahi e ngā Rōpū Kāwanatanga ngā āhua katoa e tūturu ai te tika, te atawhai i te tamaiti i te wā o te whawhai.

Ūpoko 39

Me tino kaha ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whai i ngā āhuataunga e kaha ake ai te ora o te tinana, me te hinengaro o te tamaiti, ā, me ngā āhuataunga whakahoki mai i te tamaiti kua tūkinotia nei, ahakoa pēhea, arā, i ngā tūkino e pā ana ki te whakarere i te tamaiti, i te whakamahi i te tamaiti hei painga kē mā te kaitiaki anake, ki te whakamamae i te tamaiti, ētahi atu tūkinotanga, patu rānei i te tamaiti kāore nei e rite ana ki te patu mō te hunga tāngata, ngā mahi pakanga rānei. Ko ēnei whakaoranga mai i te tamaiti me te whakahounga o tāna noho i waenganui i te iwi me whakahaere i roto i te āhua e piki atu ai te kaha o tōna ūranga me tōna whakahōnore i a ia anō e hoki mai anō ai tōna rangatiratanga tuku iho.

Ūpoko 40

1. Kia whai māhara anō ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mana o te tamaiti kua whakapaetia nei, ā, e mōhiotia ana hoki nāna i takatakahī ngā ture kia manaakia tonutia rātou i raro i ngā kaupapa manaaki i te tamaiti me te mana o te tamaiti kia taea ai e taua tamaiti te whakamana i ngā āhuatanga katoa e pā ana ki te tangata, ā, e pā ana hoki ki te tū māhorahora a ētahi atu, ā, e whai whakaaro ana hoki ēnei kaupapa ki ngā tau o te tamaiti ā, ki ngā kaupapa hoki e taea ai te whakahoki mai taua tamaiti ki roto i te whānau, ā, ki te whakauru atu rānei i a ia ki roto i ngā mahi a te iwi kia pai ake ai tōna noho.
2. E tutuki ai ēnei take, ā, i runga anō i te whakaaro ki ngā tuhituhinga e pā ana, me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakatutuki i ngā take e whai ake nei kāore ha:
 - (a) Kāore e taea tētahi tamaiti kia kōrero hētia, kia whakaponotia rānei i hara i raro i te ture, mehemea he maha he hapanga rānei kāore kē e aukatitia ana e ngā ture-ā-motu, e ngā ture rānei o ngā whakawhanaungatanga o ngā iwi i te wā i hara ai te tamaiti;
 - (b) Ko ia tamaiti i kōrero hētia i whakapaetia rānei i takahia e ia te ture hara, kua whai i ngā tika tūturu e whai ake nei;
 - (i) E kore e kīa kua hē kia kitea rā ano te tika o tōna hara e te ture;

- (ii) Kia tere tonu te whakaatu i ngā whakapae hara o te tamaiti, ā, mehemea e tika ana, kia whiwhi ngā mātua, ngā mātua whāngai rānei i ngā āwhina ki te ture, ētahi atu āwhina rānei e tika ana ki te hanga i ngā take kōrero hei whakaputa hei ārai hoki i tōna hara;
- (iii) Kia kaua e whakatōrao atu te whakawā te hara o te tamaiti, ā, kia noho mā tētahi rōpū motuhake kua tino mātau, kua whakamana hei whakahaere i ēnei take, ā, ahakoa pēhea, ka piri pono tonu ki te tika i raro i te ture e hāngai ana, ā, mā tētahi atu rōpū rānei kua whakamanaia hei whakawā i te tika o te hara i runga i te whakaaro ōrite e pā ana ki te ture, ā, ki te whakaputa i aua whakaaro i te wā e noho mai ana te hunga e mātau ana ki ngā ture, ki ngā āwhina rānei e tika ana, ēngari kāhore mehemea e whakaarohia ana kāore e pai tēnei ki te tamaiti kāore ha; mehemea e whakaarohia ana te pakeke o te tamaiti, te āhua e pā ana ki a ia, ki āna mātua, mātua whāngai rānei;
- (iv) Kia kaua e ākina ki te tamaiti kia tuku kōrero, kia whakaae rānei kei te hara a ia; ki te whakamātau, ki te uiui rānei i te hunga tuku kōrero kāore nei e pai ana ngā whakaaro ki te tamaiti, ā, ki te whakauru mai hoki ina whakamātautautia ngā hunga tuku kōrero mō te tamaiti, i raro i ngā kaupapa pono, ā, ōrite hoki.
- (v) Mehemea i whakaarohia kua hara te tamaiti i raro i ngā Ture hara, ko te take whiriwhiri anō i taua

whakatau me ngā whiu, mā tētahi atu rōpū tiketike atu te mōhiotanga ki ngā ture, rōpū mōtuhake hoki, ā, rōpū kāre nei i whai wāhi ki tēnei take, ā, rōpū rānei e whai wāhi ana ki ngā whakahaere o ngā ture e whakatau i raro anō o ngā ture i whakaritea.

- (vi) Kia whiwhi i te āwhina kore utu a te kaiwhakamārama i ngā kōrero ki te reo e kōrerohia ana mehemea kāhore te tamaiti e mōhio ki taua reo;
- (vii) Kia whakahōnoretia te matatapu o āna mahi, tōna noho i te wā katoa e whakahaeretia ana te hara o te tamaiti.

3. Me kaha ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakatakoto i ngā ture me ngā mana whakahaere i nga whare mō ngā tamariki kāore koa ki ngā mea e tāpaea ana i hara, ā, e tautokona ana tō rātou hara i te ture, kāore ha:

- (a) Te whakataunga i te iti o te pakeke o te tamaiti e whakaarohia ana kāore e taea te kī kua hara rātou i te ture;
- (b) Mehemea e tika ana, ā, e pai ana ngā whakahaere mō ēnei momo tamariki, kāore noa iho he mahi e mauria rawatia ki te aroaro o te ture, mehemea te mana tangata me ngā whakatūpato ki te ture e whakahōnore nuitia ana.

4. He huhua ngā huarahi e wātea ana pēnei i te mahi tiaki i te tamaiti, ārahi, titiro i ngā ōta tohutohu, poropeihana, mātua whāngai, ngā mahi e pā ana ki te mātauranga, ngā

kaupapa akonga rānei e whiwhi mahi ai te tamaiti, ētahi atu whakahaere rānei, ā, ētahi atu whare tiaki tamariki e tika ana kia tūturu ai te whakahaere i ngā tikanga e tika ana ki ngā tamariki i runga i te ūrite o tō rātou ora, me te ūrite o ngā āhua me te hara e pā ana ki a rātou.

Ūpoko 41

Kāore he mea i tuhia ki roto i tēnei Whakaaetanga hei whakararuraru i ngā mea e pā ana ki ngā mana o te tamaiti tērā pea kei roto i :

- (a) Te ture a ētahi atu Rōpū Kāwanatanga;
- (b) Te ture rānei a ngā Iwi o taua Rohe Kāwanatanga ināianei.

TE WĀHANGA TUARUA

Ūpoko 42

Me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te whakamohio i ngā kaupapa whānui me ngā whakahaere a te whakaaetanga i runga i te huarahi e tika ana kia mohio ai ngā pakeke me ngā tamariki he aha ngā kaupapa a tēnei whakaaetanga.

Ūpoko 43

1. Mō te āhua tirotiro i te haere o ngā mahi kua mahia e ngā Rōpū Kāwanatanga i tō rātou kaha kia ea i a rātou ngā mahi i whakahaua mā rātou e tēnei Whakaaetanga ka whakatūria he komiti mō te whakamana o te tamaiti hei whakahaere i ngā mahi e whakahautia nei i kōnei.

2. Kia tekau ngā tohunga mō tenei komiti, ā, me eke ki runga noa atu tō rātou mōhio ki te tika ki te hē, me te pai o tā rātou noho, ā, e mōhiotia ana te kaha o tō rātou mōhio ki ngā mahi kua whakahaeretia e tēnei Whakaaetanga. Ko ngā mema o tēnei komiti mā ngā Rōpū Kāwanatanga e pōti mai i roto, i te rārangi ingoa o ō rātou Rohe-ā-lwi, ā, me mahi rātou i runga i te kaha o ia tangata o rātou, ā, i runga anō i te ūrite o ngā wehewehenga rohe me ngā whakahaere a te ture e tino mōhiotia ana.
3. Me pōti puku ngā mema o te komiti i tohia mai i roto i te rārangi ingoa nā ngā Rōpū Kāwanatanga. Ko ngā ingoa o aua hunga me tango mai i te rārangi ingoa o ō rātou rohe
4. Ko te pōtitanga tuatahi o ngā mema mō te komiti, kaua e tūreiti ake i te ono marama i muri iho i te whakamāramatanga o te tū o tēnei Whakaaetanga, i muri atu i tēnā, i ia rua tau. Kaua i raro iho i te whā marama i mua i te rā i whakaritea mō ia pōtitanga, me tuhituhi te Hēkeretari-Tianara o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao he reta ki ngā Rōpū Kāwanatanga e tono atu ana ki a rātou kia tukua mai ngā ingoa i whakaarotia e rātou, kia tae ki a rātou i roto i ngā marama e rua. Ko te toenga mai o aua rārangi ingoa, ka anga te Hēkeretari-Tianara ki te whakarārangi i aua ingoa i whakaingoatia i runga i te whakarārangitanga pūrārangi me te whakaatu anō i ngā Rōpū Kāwanatanga nā rātou nei rātou i whakaingoa, kātahi ka tuku atu ai ki ngā Rōpū Kāwanatanga o tēnei Whakaaetanga.
5. Ko ngā pōti a ngā huihuinga o ngā Rōpū Kāwanatanga i karangatia e te Hēkeretari-Tianara me tū ki te Tari Ūpoko

o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao. I ēnei huihuinga me rua/toru (ara 2/3) ngā Rōpū Kāwanatanga e tae ki ngā huihuinga, ā, ko ngā tāngata i pōtitia mō te komiti, ko ngā mea i maha ake ngā pōti mō rātou, ā, me te tino pono hoki o te mārama o aua pōtitanga, a ngā Rōpū Kāwanatanga i reira e pōti ana.

6. Ko ngā mema o te komiti me pōti mō te whā tau. Ka āhei kia pōtitia anō rātou mehemea ki te whakaingoatia anō rātou. Ka pau te kaha o ngā mema e rima i pōtitia i te pōti tuatahitanga i te mutunga o te rua tau, i muri tonu iho o te pōtitanga tuatahi mā te Tiamana o te hui e tuku mā te rotarota e whiriwhiri ngā ingoa o ēnei mema tokorima.
7. Mehemea ki te mate tētahi mema o te komiti, rihaina rānei, e whakapuaki rānei te take e kore ai e taea e ia ngā mahi a te komiti, ka riro mā te Rōpū Kāwanatanga nā rātou nei i whakaingoa taua mema e whakatū tētahi atu tohunga anō i roto i a Tātou Kārangatanga-ā-lwi, hei whakatutuki i te roanga atu o te wā e tū ai taua mema, ēngari i runga anō i tā te komiti i whakaae ai.
8. Mā te Komiti tonu e whakatakoto ana ture whakahaere.
9. Mā te Komiti tonu āna āpiha e pōti mō te rua tau.
10. Ko ngā huihuinga a te komiti me tū i te ūpoko o te tari o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao, i tētahi atu wāhi rānei e paingia ana e te komiti. Ko ngā huihuinga a te komiti me whakatū i ia tau. Mā te komiti e whakatau te roanga o aua huihuinga, māna anō hoki e whakaaro mēnā e pai ana kia whiriwhiria houtia e ngā Rōpū Kāwanatanga

o tēnei huihuinga ngā take i huia ēngari mā te huihuinga whānui e whakaae e whakakore rānei.

11. Mā te Hēkeretari-Tianara o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao e hoatu ngā kaimahi e hiahiatia ana, me ngā wāhi mahi e pai ai te mahi i ngā mahi a te komiti i raro i tēnei Whakaaetanga.

12. I runga i te whakaae a Te Huihuinga Whānui o Te Whakakotahitanga ko ngā mema o te whakaminenga whānui i whakatūria i raro i tēnei Whakaaetanga ka utua mā ngā mātāpuna a te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao i runga i ngā whakarite me ngā tikanga e whakatauria ana e te whakaminenga.

Ūpoko 44

1. Me anga ngā Rōpū Kāwanatanga ki te mea mā te Hēkeretari-Tianara o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao e pānui ki te komiti ngā rīpoata mō ngā take kua tautokona e rātou, ā, e whakawhiwhia ana ki te mana kua whakaaetia i kōnei, i runga anō hoki i te ngākaunui ki aua mana:

(a) I roto o te rua tau o te whakamanatanga o te Whakaaetanga mō Te Rōpū Kāwanatanga e pā ana.

(b) I muri atu i tēnā i ia rima tau.

2. Ko ngā rīpoata i tuhia i raro i tēnei ūpoko, me whakaatu i ngā āhuatanga, me ngā uauatanga, mehemea e tika ana, e pā ana ki te rahi o te whakatutukitanga i ngā mahi i raro i tēnei Whakaaetanga. Kia maha hoki ngā whakamārama o

ngā rīpoata kia kaha ai te mārama o te komiti ki ēnei mahi a te Whakaaetanga mō te whenua e pā ana ki a ia ēnei āhuatanga.

3. Ko te Rōpū Kāwanatanga kua tukuna tā rātou rīpoata tuatahi ki te komiti, kāore noa iho he tikanga i roto i ūnā rīpoata e tuku atu ai i muri iho i runga i te kōwae 1(b) o tēnei ūpoko, e tuaruatia ai ngā rīpoata kua oti kē te tuku atu.
4. E āhei ana te komiti ki te tono atu ki ngā Rōpū Kāwanatanga me ētahi atu whakamāramatanga i tua atu, e taea ai e tēnei Whakaaetanga (mō te tamaiti tēnei) te whakahaere ēnei take.
5. Me tuku e te Huihuinga o te Whakaminenga, arā, mā roto atu i te Rōpū o Te Rūnanga, me te Huihuinga Tāngata, i ia rua tau, ngā rīpoata mō ā rātou mahi.
6. Me tuku ngā Rōpū Kāwanatanga ā rātou rīpoata kia āhei ai ngā tāngata o ū rātou ake whenua kia kite.

Ūpoko 45

Kia tino tika ai te whakahaere o ngā take a te Whakaaetanga, ā, kia whakamanawa hoki i te mahi ngātahi a ngā iwi i ngā mahi kua kōrerotia e te Whakaaetanga:

- (a) Ko ngā Tari i whakamotuhaketia, arā, te mātāpuna moni o ngā tamariki a ngā Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao me ētahi atu Rōpū a te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao, e whai mana ana kia whai wāhi rātou ki te whakataunga mō te whakahaere o aua

tikanga a tēnei Whakaaetanga e taka ana ki raro i te whānuitanga o tō rātou mana. E āhei ana te komiti ki te tono atu ki ngā tari i whakamotuhaketia ki te mātāpuna moni o ngā tamariki a te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao me ērā atu Rōpū tika e whakaaro ana rātou he pai mō te āta tohutohu i ngā whakamahi a te Whakaaetanga i ngā whakahaere i roto i te whānuitanga o ngā mana o tēnā, o tēnā mahi. E āhei ana te komiti ki te tono atu ki ngā tari i whakamotuhaketia ki te mātāpuna moni a te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao, me ētahi atu rōpū o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao, kia tukua mai ngā rīpoata o te whakahaere a te Whakaaetanga i ngā mahi e taka ana ki raro i te whānuitanga o rātou whakahaere;

- (b) Me tuku atu e te komiti mehemea e whakaarohia ana kei te tika ki ngā tari i whakamotuhaketia ki ngā mātāpuna moni a ngā tamariki o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao i ngā rīpoata mai a ngā Rōpū Kāwanatanga kei roto i te tono mai, te whakaatu mai rānei i ngā mea e hiahariatia ana mō ngā tohutohu tohunga ngā āwhina rānei, hui atu ki ngā tirotirohanga a te komiti me ngā mea i whakaarotia e rātou tērā e pā ana, mehemea rā e whakaaro pērā ana rātou, mō ēnei tono whakaaturanga rānei;
- (c) E āhei ana te komiti ki te mea atu ki te Rūnanga Whānui tonu mā rātou e kōrero atu ki te Hēkeretari-Tianara, kia riro māna e tirotiro ngā āhuatanga motuhake e pā ana ki ngā mana o te tamaiti, mō te taha ki te komiti;

(d) Ka āhei te komiti ki te whakaputa i ētahi āhuatanga pai mō ngā whakamārama i puta mai i roto i ngā Ūpoko 44 me 45 o tēnei Whakaaetanga. Ko ēnei whakaputanga whakaaro me ngā whakaaro e tika ana me tuku atu ki tētahi Rōpū Kāwanatanga e hāngai ana ki a rātou ēnei kōrero, ā, ka rīpoata ki te Rūnanga Whānui, āpitī atu hoki ki ngā kōrero mai a ngā Rōpū Kāwanatanga mehemea he kōrero anō a rātou.

TE WĀHANGA TUATORU

Ūpoko 46

Kei te wātea te whakaūnga o tēnei Whakaaetanga kia hainatia e ngā iwi o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao.

Ūpoko 47

Kei te noho wātea tēnei Whakaaetanga ki ētahi atu whakaaro whakatikatika rānei e whakaarohia ana. Ko ngā whakaaro whakatikatika, me hoatu ki te Hēkeretari-Tianara o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao.

Ūpoko 48

Ka noho puare tonu tēnei Whakaaetanga ki ētahi atu Rōpū Kāwanatanga o ētahi atu whenua ahakoa ko wai. Ko ngā tono whakauru mai me waiho ki te Hēkeretari-Tianara o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao.

Ūpoko 49

1. Ka mana tēnei Whakaaetanga ā te toru tekau o ngā rā i muri iho i te hoatutanga ki te Hēkeretari-Tianara o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao te rua tekau

o ngā whakatinanatanga i ngā whakaaetanga rānei
a ngā Rōpū Kāwanatanga.

2. Mā ia Rōpū e whakaae ana e tuku mana ana rānei ki te Rōpu Huihui i muri mai i tā rātou whakatakotoranga o te rua tekau o ngā kawenata tautoko, hei taua wā, arā, te toru tekau o ngā rā i muri mai i te whakatakotoranga a ia Rōpū Kāwanatanga i ā rātou kawenata whakaae, tuku mana rānei, ka mana Te Whakaaetanga.

Ūpoko 50

1. Mehemea e hiahiatia ana tētahi Rōpū Kāwanatanga ahakoa ko tēhea, ki te tuku whakaaro kia whakarerekētia ngā ture me tuku atu ō rātou whakaaro ki te Hēkeretari-Tianara o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao. Hei reira, ka whakamōhio atu te Hēkeretari-Tianara i ngā whakaaro kua puta, ki ia Rōpū Kāwanatanga ki ia Rōpū Kāwanatanga, me te tono ki a rātou mehemea e whakaae ana rātou kare rānei kia whakahuihuitia rātou he whiriwhiri he pōti rānei i te tono whakarerekē i ngā ture. Mehemea i roto i te whakamārama i muri mai o te whakamōhiotanga i ngā whakarerekētanga tahi/toru (1/3) o ngā Rōpū Kāwanatanga i whakaae me tū te hui me karangahia e te Hēkeretari-Tianara i raro i te mana o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao he hui. Ko ngā whakarerekētanga i whakaaetia e te tokomaha o ngā Rōpū Kāwanatanga i tae ki te hui, ā, i pōti i taua hui me tuku atu tēnei whakaaetanga ki te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao, ā, mā rātou hoki e whakamana.
2. Ko ngā whakarerekētanga Kaupapa i tuhia i raro i kōwae 1 o tēnei ūpoko ka whai mana ina whakaaetia e te Rūnanga

Whanui o te Whakakotahitanga o ngā Whenua e Ao, ā, e tautokona ana e nga Rōpū Kāwanatanga i runga i te pōti rua/toru (2/3).

3. Ki te whakamanaia tētahi whakarerekētanga, whakaaro hou rānei, ka herea ngā Rōpū Kāwanatanga i whakaae ki aua whakarerekētanga, ētahi atu Rōpū Kāwanatanga hoki kei te noho here tonutia e ngā tikanga o tēnei Whakaaetanga e ngā whakarerekētanga hoki i whakaaetia e rātou i mua atu.

Ūpoko 51

1. Kia tae ki te Hēkeretari-Tianara o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao ngā āwangawanga a ia Rōpū Kāwanatanga i puta i a rātou, ā, mana, mā te Hēkeretari-Tianara e tuku ki ia Rōpū Kāwanatanga te kaupapa o aua āwangawanga i te wā e whakaaetia ana e whakatinanatia ana rānei.
2. Ko ngā kaupapa kāore e tino hāngai ana ki ngā tikanga me ngā whakahaere a tēnei huihuinga, kāore e whakaaetia.
3. E taea ana te whakakāhore ēnei kaupapa, i tēna wā, i tēna wā, mehemea ka tukuna atu te pānui ki te Hēkeretari-Tianara o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao, ā, māna e whakamōhio atu tēnei take ki ngā Rōpū Kāwanatanga katoa.

Ūpoko 52

Ka āhei tētahi Rōpū Kāwanatanga ki te whakahē i tēnei Whakaaetanga (mō te mana o te tamaiti) ina tuhituhi atu rātou ki te Hēkeretari-Tianara o te Whakakotahitanga o ngā

Whenua o te Ao tā rātou whakahē. Ka mana taua whakahē i roto i te kotahi tau i muri iho o te taenga atu o taua whakamōhiotanga ki te Hēkeretari-Tianara.

Ūpoko 53

Ko te Hēkeretari-Tianara o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao te kaipupuri i ngā mea katoa o tēnei Whakaaetanga.

Ūpoko 54

Ko te tuhinga taketake mai o tēnei Whakaaetanga kei ngā tuhituhinga o ngā reo Arapi, Hainamana, Ingarihi, Wiwi, Rūhia, me te reo Paniora, ā, he ōrite tonu te mana o aua kaupapa i aua reo, ā, ko ēnei kōrero me waiho ki te Hēkeretari-Tianara o te Whakakotahitanga o ngā Whenua o te Ao, ā, māna e tiaki. Ko te tohu whakamana o tēnei huihuinga kei ngā ingoa kua whakatōria ki kōnei i raro anō o te mana i tukua iho ki a rātou e ū rātou Kāwanatanga.

